

המתקפות על הצמרת הביטחונית - הרבה יותר מפופוליזם וגסות רוח

עפר שלח | 11 בספטמבר, 2023 | גיליון 1764

המתקפות חסרות התקדים על בכירי צה"ל וארגוני הביטחון האחרים אינן נובעות רק מהניסיון להטיל עליהם את האשמה לנזקים החמורים, שנגרמו לכשירות הצבא וללכידותו על רקע המחאה הציבורית הנרחבת נגד תכנית החקיקה של הממשלה. הן גם לא החלו עם הצגתה וקידומה של התכנית. מתקפותיהם של חלק מן הדוברים משקפות ניסיון מכוון לשחוק את תדמיתם של המפקדים כברי סמכא בתחום הביטחון כדי לעקר את משמעותו הציבורית של הגיבוי המקצועי, שהמפקדים עשויים להעניק להסדר מדיני. במצב הנוכחי, גלומה במתקפות חסרות רסן אלה סכנה גדולה מאי פעם.

החקיקה בענייני היחסים בין הממשלה למערכת המשפט, שאותה מובילה הקואליציה מאז תחילת השנה, שחררה מסוגרה את מלחמת הזהויות הישראלית. במאבק הזה נחצו קווים שלא נחצו מעולם בתולדות המדינה, עובדה שיש בה כדי לסכן את הביטחון הלאומי.

אחת התופעות החמורות בהקשר זה היא המתקפה של שרים בממשלה, ח"כים ודוברים בולטים בקרב תומכי החקיקה נגד משרתים בצה"ל: אנשי מילואים שהודיעו על הפסקת התנדבות בשל מה שהם רואים כאיום על אופייה הדמוקרטי של ישראל, ולא פחות מכך נגד האנשים העומדים בראש ארגוני הביטחון. חלק מהדברים, דוגמת ההשתלחות האחרונה של ח"כ טלי גוטליב בצה"ל ובשב"כ ("עובדים אצל המחבלים") אינם אלא דברי בלע, שנועדו לקושש אהדה בקרב השוליים הקיצוניים ביותר של תומכי החקיקה; ואולם למתקפות נגד הצמרת הביטחונית יש כפי הנראה גם סיבות אחרות, חלקן לא גלויות לעין. לראיה, הן החלו הרבה לפני הסערה האחרונה.

לאחר הסכמי אוסלו, ועוד יותר לאחר ההתנתקות מרצועת עזה, נשמעו ביטויים קיצוניים מפי רבנים, שתקפו את צה"ל וקראו לסירוב פקודה. ואולם בשנים האחרונות אנחנו עדים למתקפות אישיות כלפי בכירי המערכת מצד גורמים פוליטיים, שקשה להתעלם מהאפשרות שלא נועדו אלא להחליש את מעמדם של המפקדים כסמכות בענייני ביטחון, ולצייר אותם כנגועים פוליטית וכמי שאף מוכנים להפקיר את הביטחון.

יעד מובהק להתקפות אלה היה הרמטכ"ל גדי אייזנקוט, שנקט עמדה ערכית ברורה בהתמודדות עם אנטיפאדת הסכינים. כך לאחר מה שכונה "נאום המספריים" ("לא הייתי רוצה

שחייל ירוקן מחסנית על נערה שמחזיקה מספרים"), אחריו הותקף על ידי פוליטיקאים מהימין בטענה שהוא ש"גרם לצבא נזק שלא נוכל לתקן אותו" (ח"כ עוזי דיין); וכך ביתר שאת בפרשת אלאור אזריה, אז גם הושמעו לעברו איומים אישיים ("גדי היזהר, רבין מחפש חבר"). היו אלה אירועים בולטים במה שכבר הפך לשגרה: הפגנות מול בתיים של מפקדים בפיקוד המרכז ואוגדת אי"ש (ניצן אלון, נועם תיבון ואחרים), פרסומים והתבטאויות שונות שהציגו את צמרת הצבא כמי שאיבדה את רוח הלחימה והרצון לנצח.

ניתן לשער כי למתקפות אלה מספר סיבות: חלק מן הפוליטיקאים מהציבור הדתי-לאומי חשים, ששיעורם הגדל של בני הציבור הזה בקרב חיילי השדה הקרביים והקצונה הצעירה בצה"ל צריך לבוא לידי ביטוי גם בדומיננטיות גדולה יותר של ערכיו (כפי שהם תופסים אותם). נראה כי המתקפות נועדו לערער את מעמדה של הצמרת הביטחונית, הנהנית מאמון ציבורי רב בהרבה מזה של הפוליטיקאים – משום שהדוברים חשים שמעמד זה עלול מבחינתם להיות משמעותי בעניין הסדר מדיני, אם יבוא, ובעניין המדיניות היומיומית בשטחים. לובשי המדים ואנשי השב"כ נתפסים בעיניהם כשומרי סף, המונעים מ"שלטון ימין" לממש את מדיניותו – ומנגד נהנים מפופולריות ואמינות ברוב שדרות הציבור.

סקרי דעת הקהל מציגים באופן עקבי תמונה, לפיה צה"ל ומפקדיו נהנים ברמה גבוהה של אמון הציבור: 80% בציבור היהודי נתנו לצה"ל ציון מצוין או גבוה על כושרו המבצעי ([המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2021](#)), והאמון בו גבוה בהרבה מזה הניתן לפוליטיקאים. מי שתוקף את מפקדי הצבא מודע היטב לכך שמפקדיו נתפסים בעיני רוב הציבור כברי סמכא, המבינים בביטחון, בוחנים אותו בעיניים מקצועיות ויהיו בשורותיו גם אלה שיתמודדו אישית עם ההשלכות הביטחוניות של כל צעד.

הצמרת הצבאית הייתה זו שהעניקה "חותמת כשרות" למהלכים מדיניים מרחיקי לכת – הסכמי אוסלו וההתנתקות מרצועת עזה. היא גם מבקשת לא אחת, מנימוקים ביטחוניים, להקל על חיי הפלסטינים באיו"ש וברצועה, ולחזק את שיתוף הפעולה עם מנגנוני הביטחון של הרשות הפלסטינית שפעולתם, כדברי קצינים בכירים, מצילה חיי ישראלים. לעמדה זו יש משמעות רבה בעיני רוב הציבור.

הקצינים מממשים מדי יום גם מדיניות המפנה מאחזים לא חוקיים, מונעת השתלטות על שטחים פלסטיניים, מסכלת פעילות טרוריסטית המכוונת כנגד פלסטינים ומנסה להפריד בין האוכלוסייה לבין ארגוני הטרור הפלסטינים כדי למנוע התלקחות רבתי. כל אלה הם לצנינים בעיני הפוליטיקאים של הימין הקיצוני. התשובה שלהם היא ניסיון ליצור דה-לגיטימציה של הקצונה הבכירה ולתייג אותה כמי שמונעת שלטון ימין אמיתי, כפי שהם מפרשים אותו.

פחות גלויה לעין היא האפשרות שבכירי הצבא והשב"כ "עלולים" לתת חותמת כשרות ביטחונית להסדר מדיני. עיקר הוויכוח על עתידם של השטחים שנכבשו במלחמת ששת הימים הפך עם הזמן מוויכוח אידיאולוגי (זכותנו על הארץ מול השאיפה לשלום ולסיום הכיבוש של עם אחר) לדיון ביטחוני, שבו הדגש הוא על הדאגה המוצדקת מההשלכות הביטחוניות של מהלכי

נסיגה. על רקע זה נחלשה במידה רבה הדחיפה להסדר מדיני, עד כדי שהיום הוא נראה לרוב הישראלים כחסר סיכוי.

אפשר שתוקפי צה"ל חוששים, שאם תימצא לישראל מנהיגות שתגיע להסכם שזוהי תמיכה ואישור ממפקדי צה"ל וארגוני הביטחון האחרים ימתנו את החרדה הביטחונית ויגדילו את התמיכה בהסדר - שכן אם הבעיה היא בעיקרה ביטחונית ושומרי החותם הביטחוני סומכים את ידם על ההסכם, יקשה על המתנגדים לגייס תמיכה רחבה לעמדתם. המערכה המתמשכת המציירת את המפקדים כנגועים פוליטית וחסרי תודעת ניצחון נועדה, בהקשר זה, לטעת ספק במניעיהם, ובתוך כך גם במעמדם כפוסקים ביטחוניים.

למתקפות אלה יש הד, בעיקר בקרב הציבור ממנו באים התוקפים. יש בהן כרסום בלגיטימציה של צה"ל עצמו, ביכולתם של המפקדים לפקד וביכולת לשמר את הלגיטימציה הנחוצה לפעולה הביטחונית. בימים אלה, שבהם כשירותו של צה"ל ומודל כוח האדם שלו מעורערים, והשירות הצבאי בסדיר ובמילואים הופך לחלק משדה הקרב במלחמת הזהויות הישראלית (דבר שיהיו לו, לכשעצמו, השלכות קשות בעתיד), המתקפות הפופוליסטיות והפוליטיות על הצמרת הפיקודית מסוכנות שבעתיים.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט